

Allan Tiitta

Finländska stiftelser
som utvecklare av vetenskap
och högsta undervisning
1917–2017

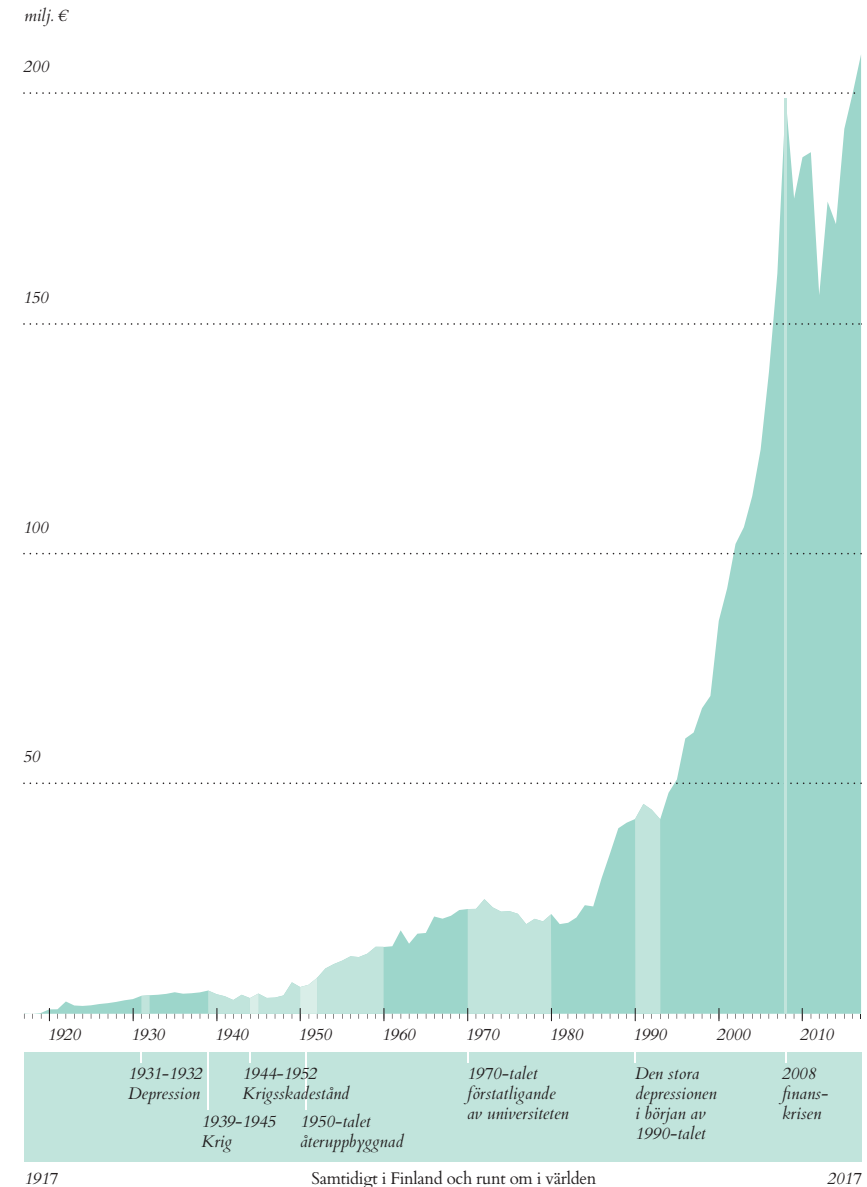
< FORSKNING I ETT NÖTSKAL >

Fokus på lösningar, inte på problem

Privata stiftelser finansierar mångsidig forskning som har varit avgörande för utvecklingen av flera vetenskapsgrenar i Finland. Detta är ett sammandrag av en undersökning där det för första gången har utretts hurdan de inhemska stiftelsernas betydelse har varit för vetenskapen och universiteten i Finland. I bakgrunden ligger ett flerårigt, även internationellt sett unikt forskningsprojekt som har kartlagt stiftelsernas finansieringsuppgifter under Finlands självständighetstid 1917–2017.

Enligt undersökningen har stiftelsernas stöd för vetenskapen mer än 2500-faldigats på hundra år. Tusentals finländare har tillhört stödtrupperna för forskningen genom att donera till stiftelser och således säkerställt vetenskapliga genombrott för det allmänna bästa. Stiftelserna har i över hundra år kunnat säkerställa att lösningar hittas också på sådana delområden i samhället som inte hör till de snabbt växlande politiska tyngdpunkterna.

Utveckling av totalbeloppet av stipendier som stiftelser, fonder och sällskap har beviljat 1917–2017 med bakgrundsfaktorer.

Stiftelser som föremål för forskning

Stiftelseväsendet hör till de finländska institutioner vars samhällliga roll inte har varit föremål för stort intresse bland den breda allmänheten. Tidigare slogs särskilt de stora stiftelsernas stipendieutdelningstillfällen upp med stora rubriker i medierna, men idag kommer de sällan över publiceringströskeln. Även vetenskaplig forskning om stiftelser har varit ringa i Finland.

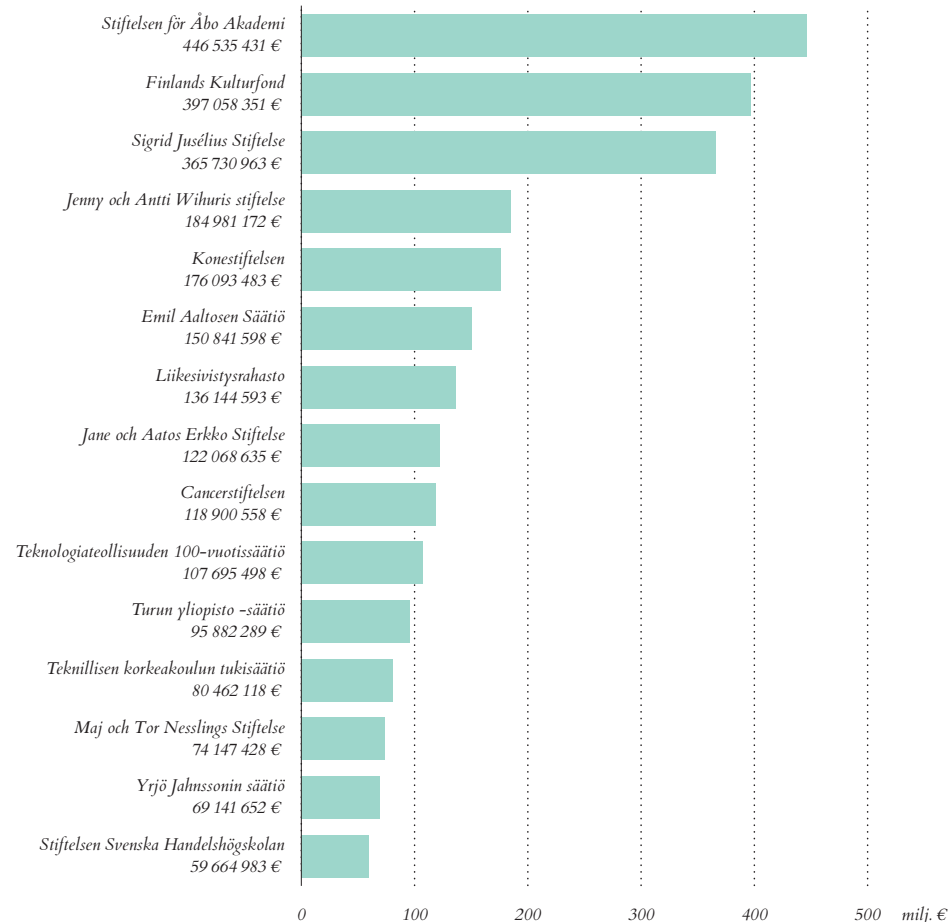
Forskningen har fokuserat på enskilda stiftelser, allmän bedömning av stiftelseväsendets betydelse samt analys av stiftelselagstiftning och bokföring. Därremot är forskningsdata om stiftelsernas verksamhet, resultat samt samhälllig effektivitet knappa och spridda, och forskningsresultaten har grundat sig på bristfälligt forskningsmaterial.

Den knappa forskningen beror till stor del på att stiftelsefältet är så omfattande och mångformigt. I Finland finns cirka 2 800 registrerade stiftelser vars verksamhet täcker nästan hela människolivets spektrum. Största delen av stiftelserna är verksamhetsstiftelser som fullgör sitt ändamål genom att producera

tjänster bland annat inom social- och hälsovårdsbranschen, bildnings- och undervisningsbranschen samt idrott och ungdomsarbete. Antalet stiftelser som utdelar stipendier är cirka 800 och de verkar huvuddels inom utbildning, kultur, konst och vetenskap.

Stiftelsernas och fondernas betydande ställning som stödjare av vetenskap och högsta undervisning har erkänts redan länge, men saken har ofta bara allmänt konstaterats utan tillräckliga motiveringar. Syftet med denna undersökning är att utreda inverkan av de inhemska stiftelser som utdelar stipendier på utvecklingen av den finska vetenskapen och högsta undervisningen under självständighetstiden 1917–2017. Undersökningen kompletteras med hjälp av nytt, omfattande material också den allmänna historien av den finska vetenskapen och högsta undervisningen och samtidigt utreder hur de privata stiftelsernas finansiering till vetenskapen har utvecklats och inverkat under självständighetstiden.

Helhetsbild av stipendiernas inverkan på vetenskapsutveckling

Undersökningen omfattar 118 stiftelser, fonder samt vetenskapliga och litterära sällskap. Med finns alla stiftelser och fonder vars finansiering till vetenskapen har varit långvarigast och mest betydande och dessutom stiftelser vars uppkomst och verksamhet förknippas med en politisk och samhällelig situation under en viss period. Förutom dessa stiftelser granskas stiftelser som har haft betydande inverkan i vissa situationer. På så sätt har man velat betona stiftelsernas anknytning till samhället, vars värden och mål de har velat främja. Stiftelserna representerade den tredje sektorn redan i flera årtionden innan begreppet skapades.

Förutom stiftelserna fokuserar undersökningen på vetenskapliga och litterära sällskap och samfund som verkat under en lång tid. De har tagits med både av praktiska skäl och enligt den internationellt godkända ställningen som European Foundation Center har antagit: de verkar i hög grad på samma grunder som stiftelserna och i anknytning till dessa har man ofta grundat fonder vars stipendier man utdelar på samma sätt som stiftelsernas stipendier. Genom att inkludera dessa i undersökningen får man en mer omfattande helhetsbild av stipendiernas inverkan på utvecklingen av den finska vetenskapen.

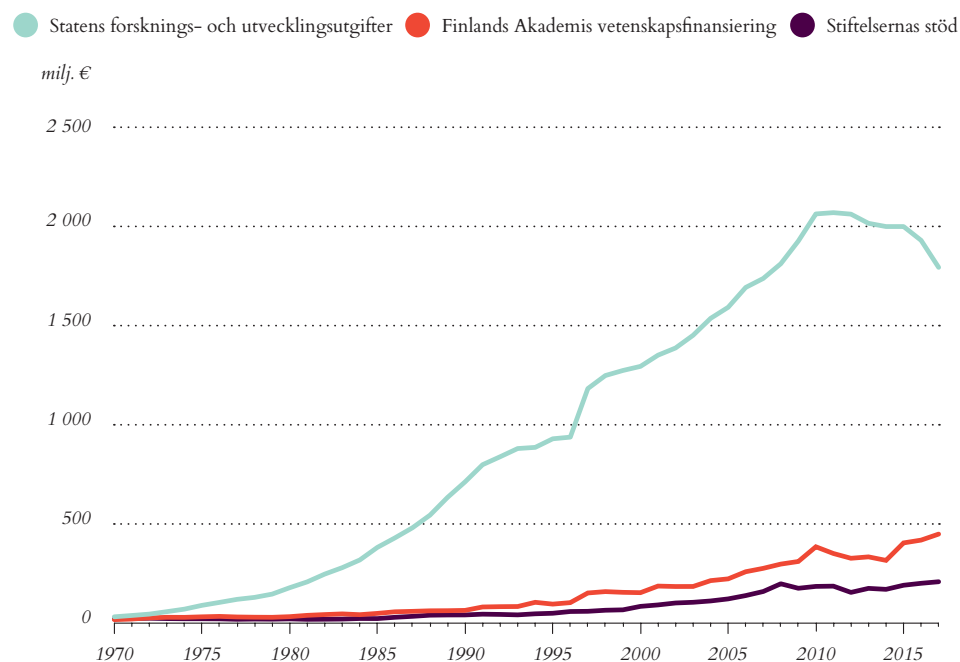
Stiftelser och fonder som stött forskning och högskoleundervisning mest under 1917–2017.

Hurdan har stiftelsernas roll varit som stödjare av forskningen och i vetenskapspolitiken?

Undersökningen ger först en översikt över hur de inhemska stiftelser som stödjer vetenskapen och den högsta undervisningen anknyter till den allmänna utvecklingen av den finska vetenskapspolitiken. Undersökningen granskar vilka allmänna drag som kan upptäckas i utvecklingen av stiftelseväsendet, hur samarbetet mellan stiftelserna har bildats och hur deras samhälleliga ställning har förändrats. I den finskspråkiga oavkortade undersökningen beskrivs kort varje stiftelse och sällskap som är med i undersökningen, bland annat på vilket sätt de är stiftade, deras stiftare, ändamål och ekonomiska utgångspunkter.

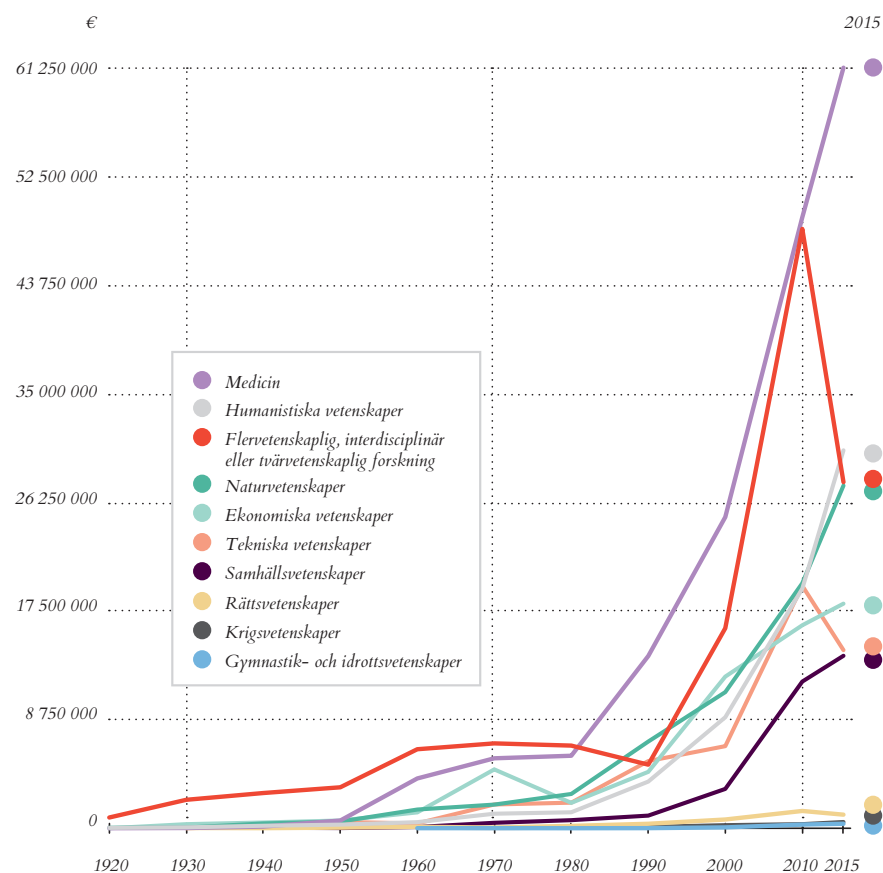
Den andra delen av undersökningen fokuserar på stiftelsernas roll som stödjare av den finska vetenskapen och högsta undervisningen samt som kompletterare och slutligen också utmanare av offentlig vetenskapspolitik. Uppmärksamhet riktas på hur antalet och utdelningen av stipendier har utvecklats samt på vilka grunder stödbesluten har fattats. Ett centralt tema är att utreda hur och varför stöd har riktats på olika sätt under självständighetstiden: hur stödet har fördelats mellan högskolor, forskare och olika vetenskapsgrenar, när målet har varit att stödja stora forskningsprojekt, utländska studier och studieresor och avhandlingsskribenter. I granskningen fästs också uppmärksamhet på hur könet syns i stiftelsefinansieringen.

I undersökningen utreds hur utvecklingen av den statliga vetenskapsfinansieringen har påverkat riktningen av stiftelsernas stöd och hur statens vetenskapsbeslutsfattare har förhållit sig till stiftelsefinansieringen. Antalet stipendier som utdelats av stiftelser jämförs med utvecklingen av statens forsknings- och utvecklingsutgifter samt statens vetenskapliga kommittéers och Finlands Akademis vetenskapsfinansiering. För stiftelsernas del har det endast jämförts de stipendier som de utdelat, inte de administrativa och andra utgifter som stipendieutdelningsprocessen orsakar, även om dessa också förstås förknippas med stödandet av forskningen.

Statens forsknings- och utvecklingsutgifter, Finlands Akademis vetenskapsfinansiering samt det stöd som stiftelser och sällskap som är med i undersökningen har beviljat vetenskapen och den högsta undervisningen 1970–2017.

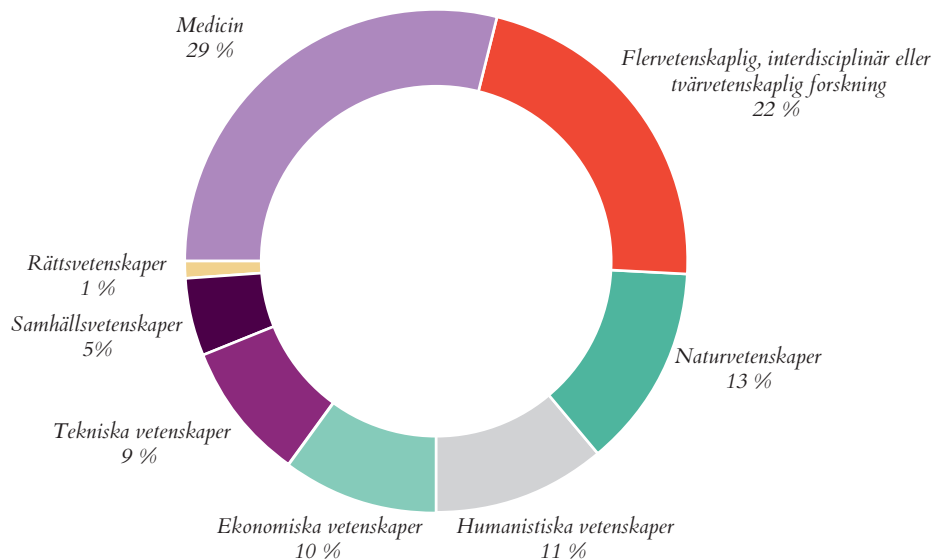
Spritt källmaterial och felaktiga statistikuppgifter

Stipendiefördelning mellan olika vetenskapsgrenar 1920–2015.

Eftersom det är frågan om en forskningsperiod av mer än hundra år och eftersom beloppet av de stipendier som stiftelser, fonder samt vetenskapliga och litterära sällskap har beviljat under denna tid uppgår till hundra tusentals euro, har undersökningen huvuddels gjorts som urvalsundersökning. För varje år har det beaktats totalbelopp som stiftelserna beviljat, medan noggranna uppgifter om stipendier och stipendieutdelning endast har samlats in från jämna årtal mellan 1920 och 2010 och från 2015. Om någon stiftelse inte utdelade stipendier under ett jämnt årtal, tog man med det nästa jämförbara utdelningsåret. Även om det insamlade, detaljerade materialet endast omfattar drygt tio procent av de stipendier som stiftelserna allt som allt har utdelat, är det dock tillräckligt omfattande för att ge en tillförlitlig överblick. I Finland har de 20 största stiftelserna alltid utdelat minst 60 procent av alla utdelade stipendier.

Undersökningen försvårades av att källmaterialet om stiftelser var spritt och skiljaktigt. I Statistikcentralens forskningsstatistik beaktas av det stöd som stiftelserna har beviljat vetenskapen och högsta undervisningen endast den del som går direkt från universitetens bokföring. Eftersom universiteten inte är förpliktade att registrera forskarnas personliga stipendier, lämnas detta betydande stöd för forskningen helt utanför statistiken. Motstridigheterna mellan Statistikcentralens statistik och de praktiska stödbeloppen har inte rättats till, även om man redan i rapporten *Suomen tieteen tila ja taso (Tillstånd och nivå av Finlands vetenskap)* som publicerats av Finlands Akademi konstaterade att majoriteten av de privata stiftelsernas forskningsstöd inte registreras rätt. De bristfälliga uppgifterna har lett till att betydelsen av stiftelsernas vetenskapsfinansiering ständigt underskattas i den offentliga debatten.

Total stipendiefördelning mellan olika vetenskapsgrenar 1920–2015.

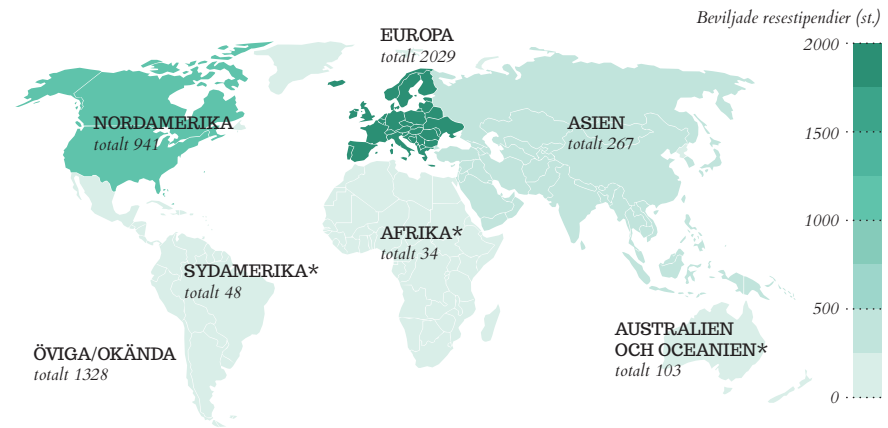
Flera stiftelser har skrivit historier om sin verksamhet och deras arkiv är i utmärkt ordning, och stiftelserna också levererade material såväl per post som per e-post. Vissa stiftelser har dock inte i praktiken något arkiv eller har inte just några uppgifter om sin tidigare verksamhet. Det visade sig också vara krävande att samla in forskningsmaterial från olika källor. Eftersom undersökningen endast fokuserar på stipendier som riktats till vetenskapen var man ofta tvungen att plocka ut stipendier som skulle tas med ett i taget från stiftelsernas stipendieförteckningar. Alla stiftelser och sällskap hade inte heller enhetliga stipendieförteckningar utan uppgifterna måste samlas in från olika källor, protokoll och årsberättelser.

Undersökningens basmaterial består dock av offentliga bokslutsuppgifter som stiftelserna har varit förpliktade att överlåta till myndigheter efter att stiftelselagen trädde i kraft från och med början av 1930-talet. Bokslutsuppgifter samlades huvuddels från justitieministeriets och Patent- och registerstyrelsens arkiv, Riksarkivet samt Patent- och registerstyrelsens elektroniska Virre-tjänst.

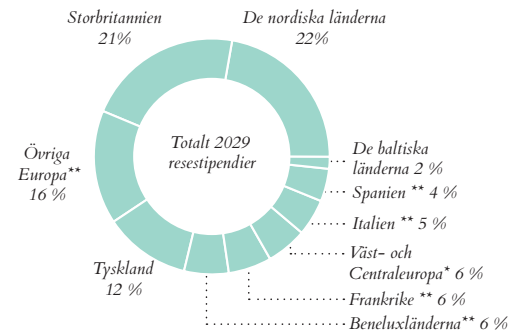
För att underlätta jämförelsen har beloppen från olika år omvandlats till penningvärde för 2017 med koefficienten för penningvärde som möjliggör jämförelse av pengarnas köpkraft vid olika tidpunkter. Även om koefficienten inte ger en precis rätt bild av förändringen av penningvärdet, är det i praktiken det enda alternativet för att beloppen kan jämföras.

Stiftelser som säkrare av vetenskapens kontinuitet

Undersökningen visar att stiftelserna har haft en betydande inverkan på utvecklingen av den finska vetenskapen och högsta undervisningen. Betydelsen var relativt störst under de första 50 åren av självständigheten, då statens resurser för vetenskapsförvaltning var svaga. Stiftelserna drev flera privata universitet, var viktiga finansiärer och internationaliserare av vetenskapen och deltog i utbildningen av en ny forskargeneration samt i utvecklingen av landets vetenskapsliv. Många av de projekt som finansierades av stiftelser övergick så småningom till att omfattas av offentlig finansiering. Under det kalla kriget inverkade stiftelserna med sina resestipendier vid sidan om vetenskapliga samfund och hela forskarsamhället på att Finland höll sig inom det västerländska samhälls- och vetenskapssystemet.

DESTINATIONSOMRÅDEN FÖR RESESTIPENDIER I EUROPA

FORSKARE OCH STUDERANDE SOM KOMMIT TILL FINLAND UNDER 1980–2015

Förenta staterna	15
Estland	9
De nordiska länderna	8
Brittiska öarna	7
Tyskland	5
Australien och Oceanien	4
Övriga Europa	3
Italien	2
Beneluxländerna	2
Egypten	1
Mongoliet	1
Brasilien	1
Okänt land - 53 inbjudningar	

Destinationsområden för resestipendier som beviljats av stiftelser och vetenskapliga sällskap som är med i undersökningen globalt och i Europa 1920–2015, samt forskare och studerande som kommit till Finland med resestipendier som stiftelser och vetenskapliga sällskap som är med i undersökningen har beviljat.

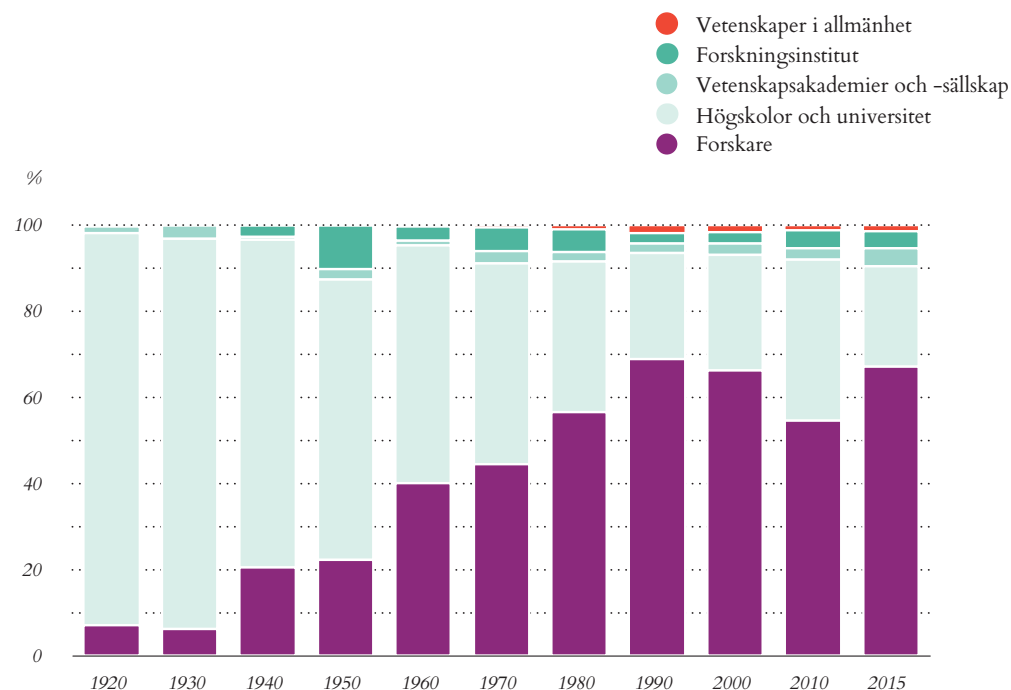
*) åren 1920–1959 **) åren 1960–2015

Vetenskapens maktskifte från forskarelliten till politiska beslutsfattare på 1960–1970-talen

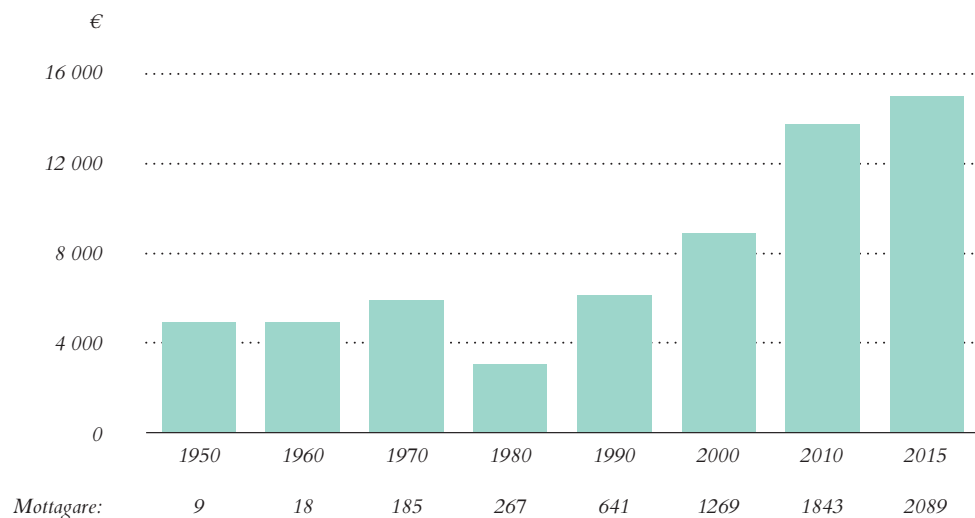
Stiftelsernas starka ställning försvagades under 1960-talet, då statens vetenskapspolitik började bli starkare. Vetenskapen och högskoleutbildningen blev en del av politiken. Riktlinjerna för dess utveckling fastställdes i riksdagen och i statsrådet, medan undervisningsministeriet samt handels- och industriministeriet ansvarade för genomförandet. I arbetet med att fastställa vetenskaps- och teknologipolitiken deltog dessutom statens vetenskaps- och teknologiråd, högskolor, statsförvaltningens olika expertorgan, ämbetsverk och institutioner, såsom Finlands Akademi, Tekes, Sitra och forskningsanstalter samt representanter för närings- och samhällsliv.

Det maktskifte som skedde i vetenskapen under drygt 10 år var betydande. Den gamla, till dess dominerande eliten som bestod av ledarfigurer från universitet, vetenskapsakademier och stora stiftelser måste ge vika för de politiska beslutsfattarna. När Finska Kulturfonden ännu i slutet av 1950-talet strävade efter att ge riktlinjer för hur Finlands kulturliv bör utvecklas och Finska Vetenskaps-Societeten och Finska Vetenskapsakademien utnämnde medlemmarna i statens vetenskapliga kommittéer, hade vetenskapsrepresentanterna nästan helt skuffats undan från beslutsfattandet i början av 1970-talet.

Även om tiden för den största politiska turbulensen var snabbt över och forskarsamhället fick en del av inflytandet tillbaka, var tiden för vetenskapliga sällskap och stiftelser som vägvisare för den finska vetenskapen över. Alla högskolor överfördes till statens ägo, och det huvudsakliga ansvaret för finansiering av vetenskaps- och utvecklingsverksamhet bars av staten och företag vars andel ökade till över 60 procent av totalbeloppet på några årtionden.

Stipendiefördelning mellan olika mottagargrupper under 1920–2010 och 2015 (enligt värde).

Stipendier som beviljats för doktorsavhandlingar och genomsnittligt stipendiebelopp 1950–2015.

En motsvarande övergång mot en planmässig, offentlig vetenskapspolitik skedde på nästan alla håll i västvärlden, men i Finland minskade stiftelsernas betydelse också av andra skäl. Statistikcentralen började sammanställa en forskningsstatistik, så att majoriteten av stipendier som beviljats av stiftelser lämnades utanför. Undervisningsministeriet som snabbt ökat sin makt och som representerade en ny politisk riktning förbigick stiftelseväsendet nästan helt och gav sitt stöd till krafter som strävade efter att ställa stiftelserna under statens övervakning i ännu större utsträckning än tidigare.

Stiftelserna klarade sig dock bra av skärselden tack vare sina motåtgärder och de förändrade politiska styrkeförhållandena. Deras inflytande minskade, men samtidigt befriades de från vissa uppgifter, såsom att finansiera professionella forskare som skulle ha blivit för dyra för dem med tiden. Nu kunde de koncentrera sig på att fullgöra sina ändamål och koncentrera sig på de finansieringsformer som de bäst tyckte vara till nytta för den finska vetenskapen.

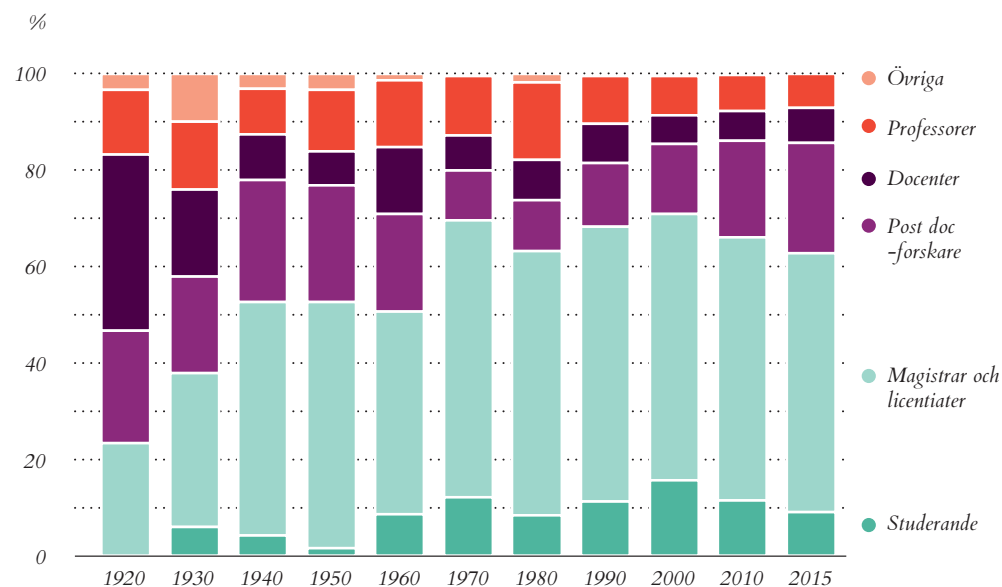
Samarbete och profilering på 1980–2010-talen

Stiftelsernas stöd till vetenskapen växte långsamt fram till den senare hälften av 1980-talet. De stödde huvuddels forskare som fick över 60 procent av den totala finansieringen i slutet av perioden. Stipendier beviljades särskilt för personligt forskningsarbete, doktorsavhandlingar, utländska forsknings- eller studieresor samt stöd för studier och publiceringsverksamhet. Nästan en fjärdedel av stipendierna gick fortfarande åt universiteten och högskolorna som stöddes av både gamla stiftelser, som koncentrerat sig på finansiering av universitet, och av nya stödstitfelser.

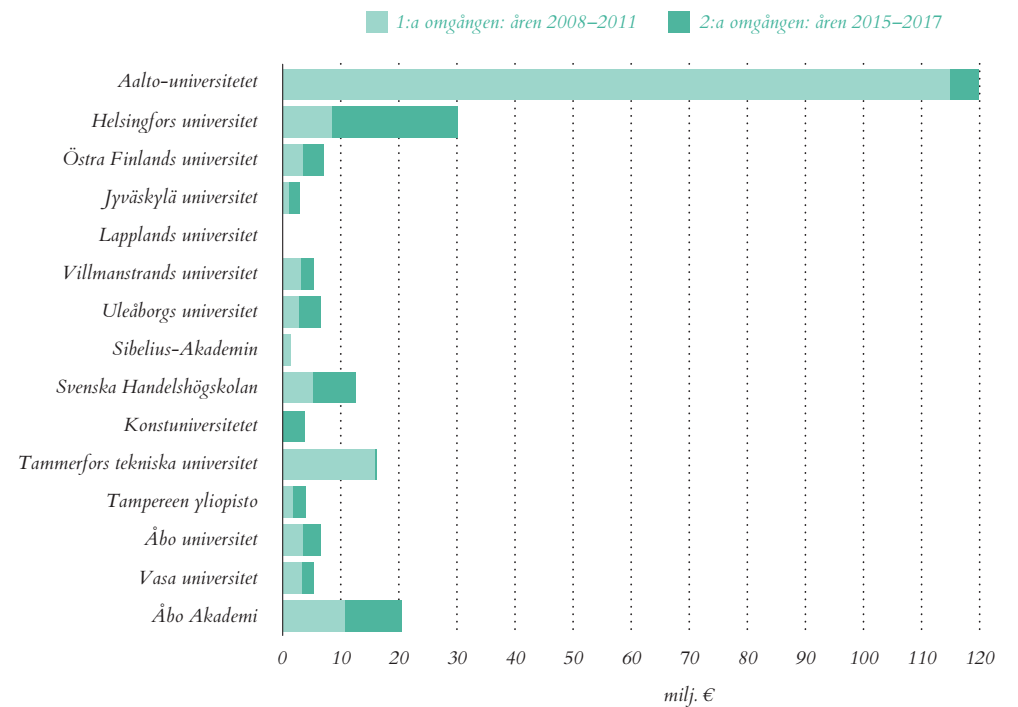
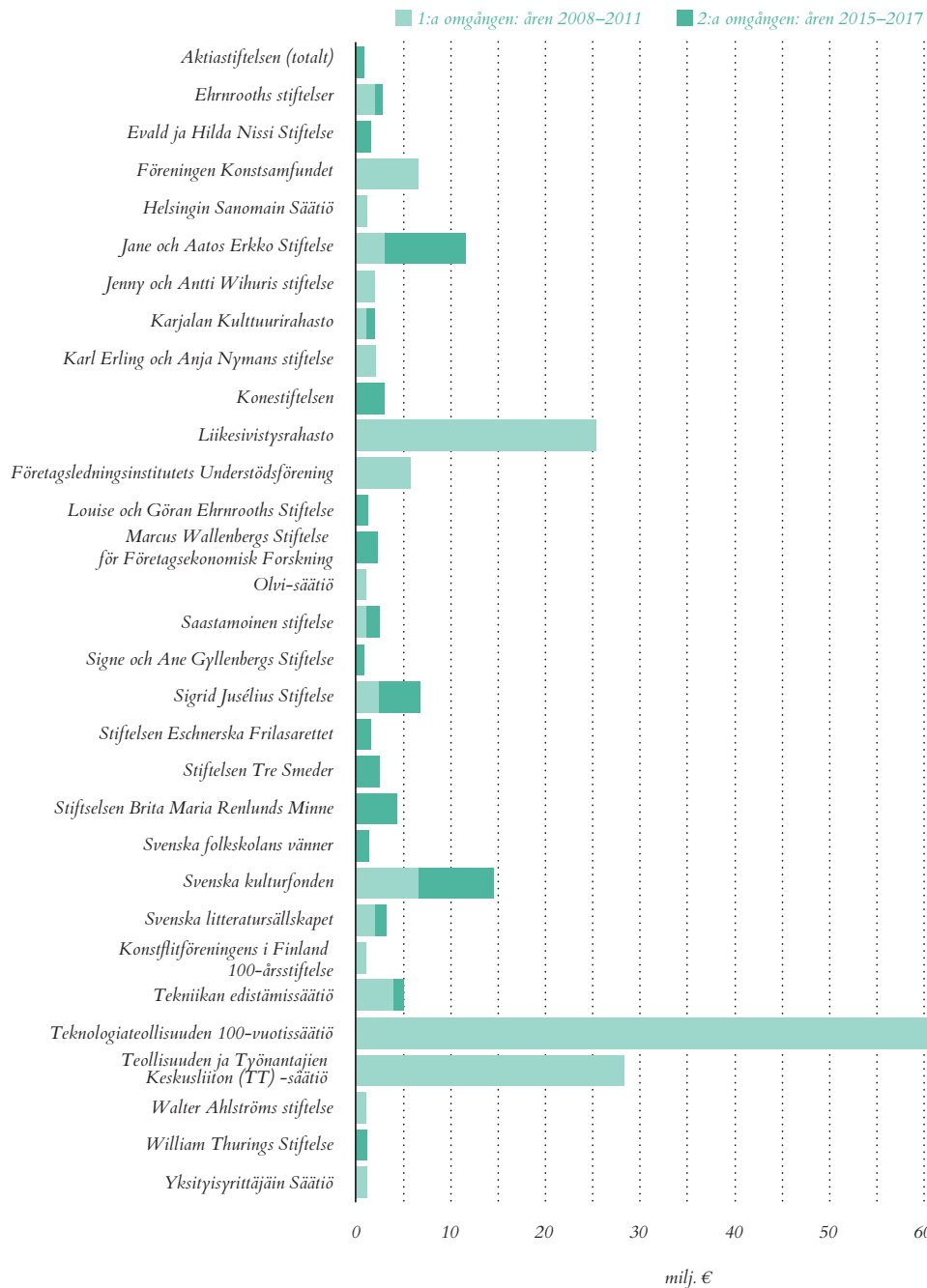
Stiftelsernas möjligheter att stödja vetenskapen förbättrades avsevärt i slutet av 1900-talet när deras förmögenhet hade vuxit tack vare det enorma uppsvinget i Finlands ekonomi och börskurser. Även om stiftelserna upplevde förluster, klarade de sig tämligen väl av börskrisen och depressionen i början av 1990-talet. Deras framgång grundade sig på både försiktig investeringspolitik samt omfattande förmögenhetsbas som gjorde att de inte behövde realisera sin egendom under de dåliga kurserna. Med undantag av nedgången under 1992–1993 växte stiftelsernas stöd ständigt fram till årsskiftet 2009–2010, då finanskrisen började drabba stiftelsernas ekonomi hårt. Stiftelserna klarade också av denna prövning, och medelinsamlingskampanjerna som ordnades för att säkerställa universitetens ekonomi återställde stiftelsernas ställning som betydande finansiärer av universitet.

Den ökade förmögenheten samt nedskärningarna av statens stöd för forskning och universitet i början av 2010-talet gav stiftelserna möjlighet till att höja sin profil. Stiftelserna svarade på utmaningen både genom att mångsidigt använda sina gamla stödformer och genom att utveckla nya finansieringsinstrument. De stödde universitet och forskningsinstitut, skaffade forskningsredskap och finansierade tidsbestämda donationsprofessorer samt inledde omfattande forskningsprojekt i samarbete med andra stiftelser, universitet och verk inom den offentliga förvaltningen.

Undervisnings- och kulturministeriet ansåg fortfarande inte stiftelsefinansieringen som lika betydande som företagets och de utländska stiftelsernas stöd för vetenskapen. I olika projekt fungerade dock samarbetet, särskilt om stiftelserna nöjde sig med enbart rollen som finansiärer och lät andra fastställa riktlinjerna. Stiftelserna var däremot redo att diskutera gemensam vetenskapsfinansiering med ministeriet men endast så att även deras utgångspunkter skulle beaktas. Stiftelsernas verksamhet grundar sig huvudsakligen på att privata människor har överlåtit sin egendom eller förmögenhet för fullgörande av vissa vetenskapliga mål.

Stipendiefördelning enligt mottagarens akademiska grad 1920–2015.

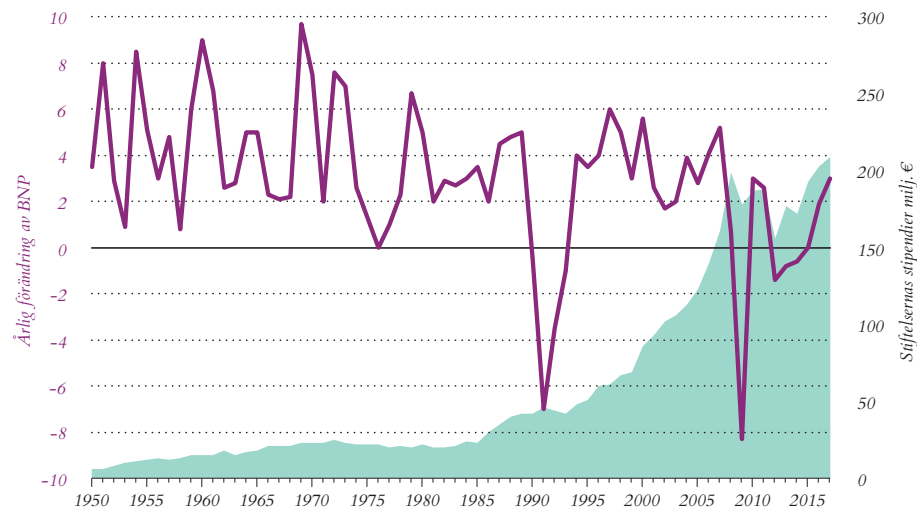

Donationer som universiteten fått av stiftelser i medelinsamlingskampanjer 2008–2011 och 2015–2017.

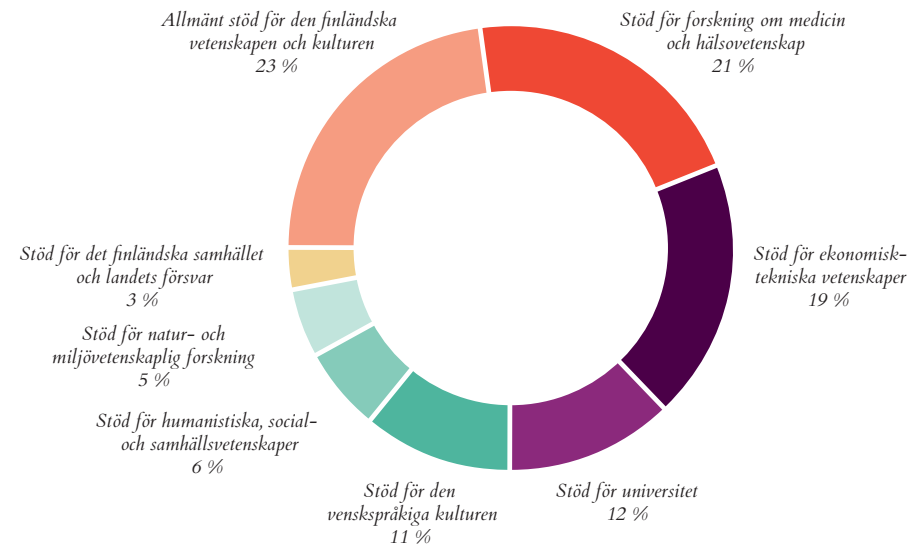
Stiftelser som donerat mest till universitetens medelinsamlingskampanjer 2008–2011 och 2015–2017.

Över 4,2 miljarder euro privata pengar till vetenskapen

Stiftelserna kan inte rikta sina medel enligt statsekonomins föränderliga behov utan de måste fullgöra de ändamål som donerarna har låtit anteckna i stadgarna. De tre vanligaste ändamålen är allmänt stöd för vetenskapen, stöd för medicinsk och hälsovetenskaplig forskning samt ekonomiska och tekniska vetenskaper. När ännu ett fjärde ändamål läggs till dessa tre, dvs. stöd för universitet, har man ihop fyra femtedelar av stiftelsernas ändamål dvs. värderingar. Detta stärker synpunkten om att i fråga om sina värderingar är stiftelserna en viktig del av medborgarsamhället. Stiftelserna har representerat den tredje sektorn redan under flera årtionden innan begreppet skapades.

Utveckling av totalbelopp av stipendier som stiftelser, fonder och sällskap som är med i undersökningen har beviljat och årlig förändring av Finlands bruttonationalprodukt 1950–2017.

Ändamål av de stiftelser och sällskap som är med i undersökningen 1745–2017.

Förbindelsen att följa stadgarna har lett till bra resultat. Under självständighetstiden har stiftelserna finansierat den finska vetenskapen och högskoleundervisningen med över 4,2 miljarder euro enligt penningvärdet för 2017, och om man med 2017 års stipendiesumma anställde professorer, skulle ”stiftelseuniversitet” vara landets största universitet med sina 1 900 professorer.

Vetenskapsstiftelsernas hundra års tillvaro avslöjar såväl bestående drag som ofta upprepas som drag som långsamt förändras. Den jämna takten med vilken stiftelser som stödjer forskning grundas visar att deras verksamhetsmodell upplevs som rätt. Människor vill fortfarande stödja vetenskapen, de grundar nya stiftelser och donerar också sina tillgångar för förvaltning av gamla stiftelser. Motiven för varför människor grundar stiftelser och donerar till stiftelser varierar, men bakom ligger alltid en vilja att främja saker som man anser som viktiga, hjälpa människor och samhället samt skapa förutsättningar för en bättre framtid.

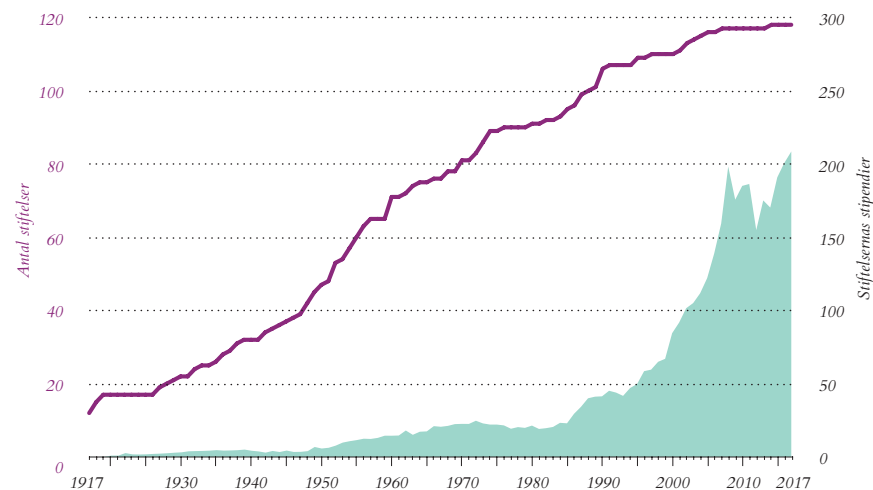
Svår uppgift att hitta de bästa talangerna

Konkurrensen om stipendier har varit hård sedan början av självständigheten, så stiftelsernas styrelser och experter har alltid haft en svår uppgift i att hitta de bästa talangerna bland den stora skaran av sökande. Beviljarna har i huvuddrag lyckats väl i sin uppgift, som det faktum att stiftelsepengar finns bakom alla finska nobelpristagare i vetenskap är ett tydligt bevis på. Stiftelserna har i betydande grad stött professorer vid universitet och forskningsinstitut för att de kan skaffa sig behörigheter, men de har också fäst uppmärksamhet på att forskningsförutsättningar skapas. Cancerstiftelsen beviljade sina första stipendier för laboratoriemöss 1950.

Det finländska stiftelseväsendet har ett särdrag som är internationellt unikt, dvs. stiftelser som grundats med intäkter från medborgarinsamling. I princip har det varit frågan om att göra en dygd av nödvändigheten, eftersom det inte fanns någon kö av stordonatorer i ett kapitalfattigt land. Stora stiftelser som grundats genom medborgarinsamling är bland annat Svenska kulturfonden, Turun Suomalainen Yliopistoseura, Liikesivistysrahasto, Cancerstiftelsen och Finska Kulturfonden.

Även om det inte fanns sådana penningfurstar som Rockefeller eller Carnegie i Finland, har vi alltid haft miljonärer här som har donerat sin egendom för att berika de kommande generationernas liv. Stiftelsen för Åbo Akademi stöddes av mecenater från Åbo. I denna kedja av stordonatorer deltog också Alfred Kordelin, Fritz Arthur Jusélius, Emil Aaltonen, Heikki Huhtamäki och Amos Anderson samt senast Hanna Nurminen och Aatos Erkko. Till dessa välgörare hör också flera industri- och bankirsläkter, såsom Wihuri, von Frenckell, von Julin och Ehrnrooth.

Ett annat väsentligt drag i det finländska stiftelseväsendet är stiftelsernas indelning i finsk- och svenskspråkiga stiftelser. Av de stiftelser, sällskap och samfund som är med i undersökningen är en fjärdedel svenskspråkiga, men endast drygt 10 stiftelser har riktat en klar majoritet av sina stipendier för att stödja svenskspråkig högsta undervisning och svenskspråkiga forskare. Trots det ringa antalet svenskspråkiga samfund har deras andel av det stödbelopp som alla stiftelser och sällskap beviljat under självständigheten varit betydligt stor.

Kumulativ utveckling av antalet stiftelser, fonder och sällskap som är med i undersökningen och utveckling av beloppet av stipendier som dessa beviljat 1917–2017.

Stiftelser och sällskap som huvudsakligen stödjer svenskspråkig undervisning och svenskspråkiga forskare

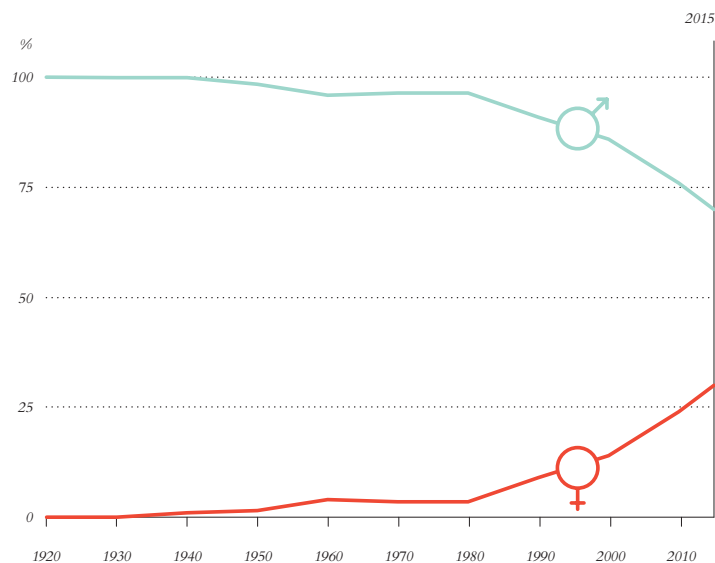
Finska Läkaresällskapet	Harry Schaumans Stiftelse
Svenska folkskolans vänner	Victoriastiftelsen
Svenska litteratursällskapet i Finland	Inez och Julius Polins donationsfond
Svenska kulturfonden	Folkhälsans forskningsstiftelse
Stiftelsen för Åbo Akademi	William Thuring's stiftelse
Stiftelsen Svenska Handelshögskolan i Helsingfors	Högskolestiftelsen i Österbotten
Bergsråddinnan Sophie von Julins Stiftelse	

Det täckte hälften av hela stödet fram till 1970-talet och minskade till under 20 procent först när Åbo Akademi förstatligades på 1980-talet. Språkfördelningen har ökat stödbeloppet som både finsk- och svenskspråkiga stiftelser har mottagit och beviljat.

Mest stiftelsepengar till medicinen, för humanister är stiftelserna ett livsvillkor

Stiftelsernas stöd har alltid varit mycket koncentrerat. Under den långa startperioden delade de största stiftelserna nästan 90 procent av alla stipendier och 2017 var motsvarande siffra cirka 60 procent. Gamla, stora stiftelser som grundats före andra världskriget har bevarat sin ställning, eftersom fyra av dessa, Stiftelsen för Åbo Akademi, Sigrid Jusélius Stiftelse, Emil Aaltonens Stiftelse och Finska Kulturfonden är fortfarande bland de 10 stiftelser som beviljar mest stipendier. Man kan också flytta sig upp bland de stora långsamt eller snabbt. För Konestiftelsen tog det nästan 50 år, men för Jane och Aatos Erkkos Stiftelse tog det bara 10 år.

Stiftelserna har stött mest medicinsk forskning som har fått nästan 30 procent av det totala stödbeloppet. Stödets betydelse har dock varit relativt störst för humanistiska vetenskaper och grundforskning som får betydligt mindre extern finansiering än tillämpade naturvetenskaper och teknologiska vetenskaper.

Kvinnors och mäns procentuella andel i stipendieutdelande stiftelser och sällskap som är med i undersökningen 1920–2015.

Till följd av erfarenheterna under inflationsåren på 1920-talet och förlusterna efter krigsåren har stiftelserna lärt sig att ta god hand om sin ekonomi. Stiftelsernas ekonomi har präglats av försiktighet, vilket räddade dem från att hemfalla åt riskinvesteringar vid millennieskiftet då många som strävade efter storvinster hamnade i svårigheter. Depressionsåren tvingade stiftelserna att effektivisera skötseln av sina investeringar, men samtidigt tydde sig många stiftelser fortfarande till gamla, säkra medelinsamlingsmetoder, varav särskilt kampanjer som ordnas tillräckligt ofta har visat sig vara viktiga. Grundande och kapitalisering av universitet samt finansiering av olika byggarbeten har ökat den finansiering som stiftelserna fått, likaså insamlingar för att uppnå olika mål och fira jämna år.

Bland forskarna har stiftelserna väl bevarat sin popularitet, även om stiftelsearbetet är trots de små arvodena närmast talkoarbete till sin karaktär. Populariteten förklaras till stor del av att styrelseplatser särskilt i stora stiftelser ger forskare möjlighet att följa utvecklingen av den finska vetenskapen och också påverka den. Dessutom är en plats i styrelsens förvaltning ett bevis på att forskaren åtnjuter sina kollegors tillit. Samma gäller också stipendiemottagare.

Stiftelserna är en del av medborgarsamhället också i den relation att kvinnornas ställning och betydelse i deras verksamhet har blivit starkare först vid skiftet av 2000-talet. Under de drygt fem första årtiondena under självständigheten grundade sig en kvinnas styrelseplats vanligen på ett släktförhållande till stiftelsens grundare eller någon annan central person. Under 1980-talet började kvinnornas antal i styrelserna öka, och på 2010-talet var deras andel en knapp tredjedel dvs. nästan lika stor som i de finländska börsbolagens styrelser och professorskåren. Bland stipendiemottagarna började kvinnornas andel växa först på 1980-talet. År 1990 fick kvinnorna en dryg tredjedel av stiftelsernas stipendier och efter tio år redan nästan hälften.

Stiftelsernas betydelse som forskningsfinansiärer betydligt större än känt

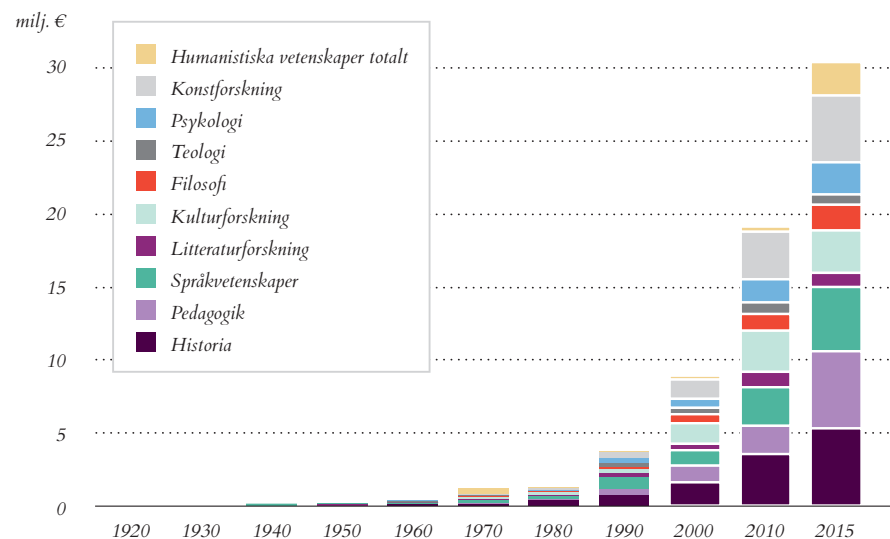
Herakleitos tanke ”man kan inte två gånger stiga ner i samma flod” understryker synpunkten om att man inte kan lära sig något av historien, eftersom händelser, saker och situationer aldrig upprepas som sådana. Så är säkert fallet även i stiftelsevärlden när det gäller en enskild ansökan, men när det gäller den grundläggande problematiken, dvs. de stora riktlinjerna för hur stipendier beviljas kan historien vara till nytta. Det är nämligen så att aktörer i det förflutna i princip var tvungna att lösa samma problem som de nuvarande beslutsfattarna.

Spektrumet av alternativ och möjligheter har förändrats men de grundläggande frågorna är samma: hur hittar man de personer till vilka stödet bör riktas bland den stora gruppen av stipendiesökande och -behövande, vilken stöd-

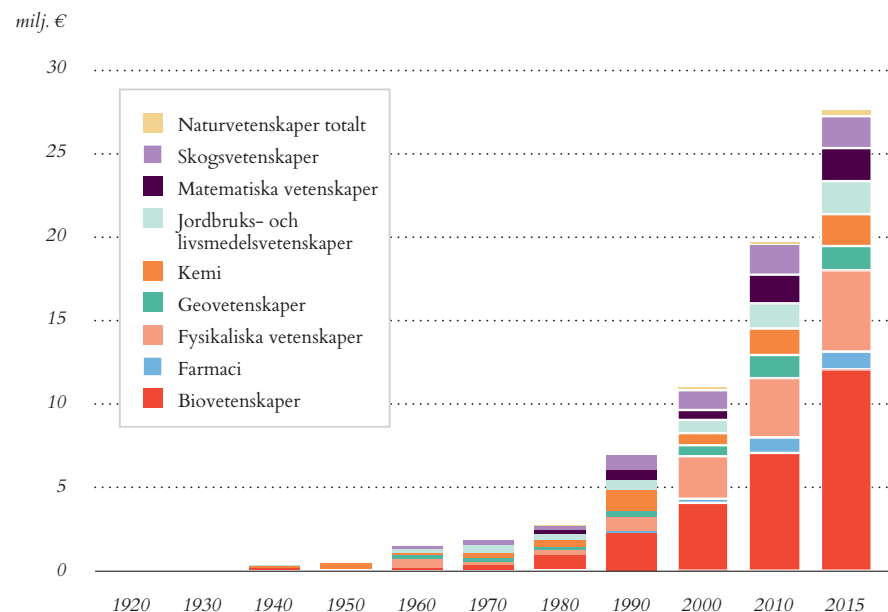
form skulle just nu behöva mest pengar och hurdana nya lösningar skulle just nu främja finsk vetenskap bäst.

Brytningstider betyder kamper särskilt för högskolor och universitet som måste säkerställa att kompetensen och forskningen motsvarar behoven i den föränderliga världen. Forskningen visar att stipendiestiftelsernas effekt är störst när det gäller att säkerställa och främja vetenskapens kontinuitet just i samhällsliga brytningstider.

Lyckligtvis har stipendiestiftelserna en lång tradition att ty sig till. Även om den inte alltid erbjuder färdiga lösningar så ger den tro på att svårigheter går att övervinna.

Stipendiefördelning mellan olika humanistiska vetenskaper 1920–2015.

Stipendiefördelning mellan olika naturvetenskaper 1920–2015.

1917–1929	1930–1939	1940–1949	1950–1959	1960–1969	1970–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2009	2010–2017	År 2017
Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Suomen Kulttuurirahasto	Suomen Kulttuurirahasto	Suomen Kulttuurirahasto	Jane ja Aatos Erkon säätiö
Turun Suomalainen Yliopistoseura	Turun yliopisto -säätiö	Turun yliopisto -säätiö	Turun yliopisto -säätiö	Turun yliopisto -säätiö	Turun yliopisto -säätiö	Sigrid Jusélius Stiftelse	Stiftelsen för Åbo Akademi	Stiftelsen för Åbo Akademi	Sigrid Jusélius Stiftelse	Koneen Säätiö
Alfred Kordelinin Säätiö	Alfred Kordelinin Säätiö	Liikesivistysrahasto	Sigrid Jusélius Stiftelse	Sigrid Jusélius Stiftelse	Sigrid Jusélius Stiftelse	Suomen Kulttuurirahasto	Sigrid Jusélius Stiftelse	Sigrid Jusélius Stiftelse	Koneen Säätiö	Suomen Kulttuurirahasto
Liikesivistysrahasto	Liikesivistysrahasto	Kemiantutkimus-Säätiö	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Teknillisen korkeakoulun tukisäätiö	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Teknologisteollisuuden 100-vuotissäätiö	Stiftelsen för Åbo Akademi	Sigrid Jusélius Stiftelse
Suomen Tiedeseura	Svenska Litteratursällskapet i Finland	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Emil Aalosen Säätiö	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Jane ja Aatos Erkon säätiö	Stiftelsen för Åbo Akademi
Svenska Litteratursällskapet i Finland	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Tekniikan edistämissäätiö	Liikesivistysrahasto	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Emil Aalosen Säätiö	Emil Aalosen Säätiö	Jenny ja Antti Wihurin rahasto	Syöpäsäätiö
Kommerserådet Otto A. Malms donationsfond	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Emil Aalosen Säätiö	Kemiantutkimus-Säätiö	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Maj ja Tor Nesslingin säätiö	Maj ja Tor Nesslingin säätiö	Emil Aalosen Säätiö	Emil Aalosen Säätiö	Emil Aalosen Säätiö
Svenska kulturfonden	Suomen Tiedeseura	Alfred Kordelinin Säätiö	Suomen Kulttuurirahasto	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Yrjö Jahnessonin säätiö	Syöpäsäätiö	Syöpäsäätiö	Koneen Säätiö	Jenny ja Antti Wihurin rahasto
K.H. Renlunds stiftelse	Kommerserådet Otto A. Malms donationsfond	Outokumpu Oy:n Säätiö	Tekniikan edistämissäätiö	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Liikesivistysrahasto	Lastentautien tutkimussäätiö	Lastentautien tutkimussäätiö	Maj ja Tor Nesslingin säätiö
	Suomen Kulttuurirahasto	Waldemar von Frenckells stiftelse	Emil Aalosen Säätiö	Emil Aalosen Säätiö	Emil Aalosen Säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Turun Yliopistosäätiö	Lastentautien tutkimussäätiö	Teknillisen korkeakoulun tukisäätiö	Maj ja Tor Nesslingin säätiö
	Niilo Helanderin säätiö	Svenska Litteratursällskapet i Finland	Signe och Ane Gyllenbergs Stiftelse	Signe och Ane Gyllenbergs Stiftelse	Signe och Ane Gyllenbergs Stiftelse	Yrjö Jahnessonin säätiö	Lastentautien tutkimussäätiö	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Suomen Lääketieteen Säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö
	Ella och Georg Ehrnrooths Stiftelse	Outokumpu Oy:n Säätiö	Signe och Ane Gyllenbergs Stiftelse	Niilo Helanderin säätiö	Niilo Helanderin säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Neste Oy:n säätiö	Liikesivistysrahasto	Folkhälsans forskningsstiftelse	Folkhälsans forskningsstiftelse
	Outokumpu Oy:n Säätiö	Svenska kulturfonden	Outokumpu Oy:n Säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Yrjö Jahnessonin säätiö	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Lappeenrannan teknillisen yliopiston tukisäätiö	Helsingin Sanomain Säätiö	Helsingin Sanomain Säätiö
	Raf. Haarlan säätiö puun kemiallista tutkimusta varten	Sigrid Jusélius Stiftelse	Alfred Kordelinin Säätiö	Outokumpu Oy:n Säätiö	Outokumpu Oy:n Säätiö	Alkoholitutkimussäätiö	Suomen Luonnonvarain Tutkimussäätiö	Tampereen teknillisen yliopiston tukisäätiö	Maj ja Tor Nesslingin säätiö	Maj ja Tor Nesslingin säätiö
	Leo ja Regina Wainsteinin säätiö	Suomen Tiedeseura	Henry Fordin säätiö	Väkijuomakäytön tutkimussäätiö	Viestintäalan tutkimussäätiö	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Lastentautien tutkimussäätiö	Helsingin kaupparokkeakoulun tukisäätiö	Inez och Julius Polins fond	Inez och Julius Polins fond
	Svenska kulturfonden	Ella och Georg Ehrnrooths Stiftelse	Oskar Öflunds Stiftelse	Suomen Lääketieteen Säätiö	Suomen Lääketieteen Säätiö	Lastentautien tutkimussäätiö	Outokumpu Oy:n Säätiö	Turun Yliopistosäätiö	Magnus Ehrnroothin säätiö	Magnus Ehrnroothin säätiö
	Waldemar von Frenckells stiftelse	Henry Fordin säätiö	Alli Paasikiven Säätiö	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Syöpäsäätiö	Syöpäsäätiö	Neste Oy:n säätiö	Alfred Kordelinin Säätiö	Alfred Kordelinin Säätiö
	K.H. Renlunds stiftelse	Viipurin Taloudellinen Korkeakouluseura	Yrjö Jahnessonin säätiö	Viestintäalan tutkimussäätiö	Viestintäalan tutkimussäätiö	Alkoholitutkimussäätiö	Outokumpu Oy:n Säätiö	Alfred Kordelinin Säätiö	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan	Stiftelsen Svenska Handelshögskolan
		Leo ja Regina Wainsteinin säätiö		Suomen Tiedeseura	Suomen Tiedeseura	Helsingin kaupparokkeakoulun tukisäätiö	Turun Yliopistosäätiö	Koneen Säätiö	Magnus Ehrnroothin säätiö	Orionin Tutkimussäätiö
				William Thuringin stiftelse	William Thuringin stiftelse			Kunnallissalan kehittämissäätiö		
								Paulon Säätiö		
Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största	Andelen av de 20 största
89,4	84,8	88,0	85,0	82,3	75,6	70,2		63,5	67,8	74,8

Källor: årsberättelser och bokföringsdokument av stiftelser som är med i undersökningen. Stiftelsernas egna arkiv, justitieministeriets arkiv, patent- och registerstyrelsen, Riksarkivet. PRS: Informationstjänsten Virre.

Stiftelser som mest stött vetenskaper och högskoleundervisning och de 20 största stiftelsernas andel av stödet per årtionde 1920–2009 samt 2010–2017 och 2017.

